

سۇئال

قانچە جەننەت ۋە دوزاخ بار ؟ ئۇلارنىڭ دەرىجىلىرى قانداق پەرقلىنىدۇ ؟ ھەر بىر دەرىجىگە ئىرىشىش ئۈچۈن نىمە قىلىش كىرەك ؟

تەپسىلىي جاۋاب

مەدھىيە ئاللاھقا بولسۇن .

بىرىنچى :

سانغا كەلسەك ، بىرلا جەننەت ۋە بىرلا دوزاخ بار . لىكىن ھەر بىرىدە مەرتىۋە ۋە دەرىجىلەر بار . جەننەت ھەدىيىلەردە بەزىدە كۆپلۈك ساندا ئېلىنىدۇ . بىراق بۇ بىر نەچچە تۈرلۈك جەننەتنىڭ بارلىقىنى ئۇقتۇرمايدۇ . پەقەت ئۇنىڭ كاتتىلىقى ، ئۇنىڭدىكى دەرىجە ، مەرتىۋىلەرنىڭ ھەرخىللىقى ياكى ئۇنىڭغا كىرگەن ھەر بىر كىشىنىڭ ئەجرىنىڭ كاتتىلىقىغا ئىشارەت . خۇددى ئەنەس بىن ماللىكنىڭ ھەدىيىسىدە كەلگەندەك ، ئۇممۇ رەببىئى بىنت بەرا - ھارسە بىن سۇراقەنىڭ ئانىسى پەيغەمبەرنىڭ (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) قېشىغا كەلدى . ۋە : " ئى ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرى ، ھارسە ھەققىدە ئېيتىپ بەرمەمسىز ؟ ئۇ بەدرى جىڭىدە بىر ئازغان ئوق تەرىپىدىن ئۆلتۈرۈلگەنىدى . ئەگەردە ئۇ جەننەتتە بولسا سەۋىر قىلىمەن ، بىراق ئۇ ئەكسىچە بولسا ، ئۇنىڭ ئۈچۈن قاتتىق يىغلايمەن . " دىدى . ئۇ : ئى ھارسە نىڭ ئاپىسى ، جەننەتتە جەننەتلەر (باغچىلار) بار . يەنە بىر نەقىلدە : ئۇ بولسا كۆپ جەننەت (باغچا) - ھەمدە سىنىڭ ئوغلۇڭ ئەك يۇقۇرسى بولغان فىردەۋسكە ئىرىشتى . دىدى .]

بۇخارىي نەقىل قىلغان ، 2809 [

ئىككىنچى :

دوزاخنىڭ قاتلاملىرى ئۇنىڭ دۇنيادىكى كىشىرىنىڭ كاپىرلىقىنىڭ ئوخشىماسلىقىغا قاراپ ھەرخىل بولىدۇ . مۇناپىقلار دوزاخنىڭ ئەڭ تۆۋەنكى قاتلىمىدا بولىدۇ . خۇددى ئاللاھ ئېيتقاندەك : **مذناصعقلار حوقدم دوزاخنىڭ ظەتتە خاستعنق قەۋتعضة(يەنە قەۋرعضة) تاشلوعنعدد، ظنلارغا ھەرضعزمذ (ظازابتعن قذتقذزعدعغان) مەدەتكار تاصالمايستن .**

[نىسا (ئاياللار) : 145]

ئۇنىڭ قاتلاملىرىنىڭ ئەڭ يەڭگىلى - ئاللاھ ئۇنىڭدىن ساقلىسۇن - بولسا پەيغەمبىرىمىز ئۇنى كۆرسەتكەن . ئۇئىمان بىن بەشىير دىن نەقىل قىلىندىكى ، پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) مۇنداق دىگەن : **دوزاخ كىشىلىرىنىڭ ئەڭ يەڭگىل ئازاپلىنىدىغىنى - بىر ئادەم بولۇپ ، ئۇنىڭ ئوتتىن بىر جۈپ ئايىقى ، ۋە بىر جۈپ بوغۇچى بولىدۇ . يەنە بىر نەقىلدە : ئىككى چوڭ ئۇنىڭ ئىككى پۇتىنىڭ ئويىمىغا قويۇلىدۇ - دە ، ئۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ مىڭسى خۇددى چوڭون قاينىغاندەك قاينايدۇ .**

ئۇ ھېچكىم ئۆزىدىن قاتتىقراق ئازابلانغان دەپ ئويلىمايدۇ . ھالبۇكى ، ئۇ ئەك يەڭگىل ئازاپلىنىدىغانلارنىڭ بىرى . [بۇخارىي (6562) ، مۇسلىم (212) نەقىل قىلغان .]

بىر نەقىلدە ھىلىقى ئادەم ئىنىق ئاتالغان بولۇپ ، ئۇ بولسا پەيغەمبەرنىڭ (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) دادا تەرەپ تاغىسى ئەبۇ تالىب بولۇپ ، ئۇ ئىسلامنىڭ دەسلەپكى مەزگىللىرىدە ئۇنى قوغداشتا رولى بولغانلىقتىن ، ئاللاھ ئۇنىڭدىن ئازاپنى كىمەيتىۋەتكەن .
ئۈچۈنچى :

بىز جەننەتنىڭ سانىغا چەك بەلگىلەنگەنلىكىنى بىلمەيمىز . ئابدۇللاھ بىن ئەمرۇنىڭ ھەدىسىگە ئاساسلانغاندا ، ئۇنىڭ سانى قۇرئان ئايەتلىرىنىڭ سانىغا تەك كىلىدۇ ، دىيىلىدۇ . ئۇنىڭدا پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) مۇنداق دىگەن : **قۇرئاننىڭ ھەممىسىغا (ئۇنى دائىم تىلاۋەت قىلغۇچى) دىيىلىدۇكى : ئوقۇغىن ، خۇددى بۇدۇنيادا تىلاۋەت قىلغىنىڭدەك تىلاۋەت قىلغىن ھەمدە ئۆرلىگىن . سىنىڭ ئورنۇڭ سەن ئوقۇيدىغان ئاخىرقى ئايەتتە بولىدۇ .** [ئۇنى ئەبۇ داۋۇد (1464) ، تىرمىزىي (2914) نەقىل قىلغان . ئەلبانىي سەھىھ ئەبۇ داۋۇدتا ئۇنى سەھىھ دەپ تۈرگە ئايرىغان .]

مۇنزىرىي **تەرغىبىي**تا مۇنداق دىگەن : خەتتابىي مۇنداق دىدى : " نەقىلدە كەلدىكى ، قۇرئاندىكى ئايەتلەرنىڭ سانى بولسا ئاخىرەتتە جەننەتتىكى دەرىجە ۋە مەرتىۋىلەرنىڭ سانى . ھەمدە قۇرئان ئوقۇغۇچىغا : سەن قۇرئاننىڭ ئايەتلىرىنى ئوقۇغان مىقداردا دەرىجىگە ئۆرلىگىن ، دىيىلىدۇ . كىمكى قۇرئاننىڭ ھەممىسىنى تىلاۋەت قىلسا ، ئۇ ئاخىرەتتە جەننەتتىكى ئەك يۇقۇرى دەرىجىگە يىتىدۇ . ھەمدە كىمكى ئۇنىڭ بىر قىسمىنى تىلاۋەت قىلسا ، ئۇ شۇنىڭ چوڭ-كىچىكلىكىگە ئوخشاش دەرىجىگە ئۆرلەيدۇ . ھەمدە ئۇنىڭ ئەجرىنىڭ ئاخىرقى چېكى قىرائىتىنىڭ ئاخىرقى چېكىدە بولىدۇ . " [تەرغىبىي ۋە تەرھىبىي ، 228]
لىكىن ئۇنىڭ بۇ سۆزىدە باشقىچە قاراشلار بار ؛ چۈنكى ھەدىس قۇرئاننى يادقا ئالغۇچىلارنىڭ دەرىجىسى ھەققىدە ئەمەس ، ئۇلارنىڭ ئورنى ھەققىدە بولۇپ ، دەرىجە ئۇلارنىڭ بۇدۇنيادىكى تىرىشچانلىقلىرىغا قاراپ ھەرخىل بولىدۇ . شۇنىڭدەك ، كىشىلەر بىر-بىرى بىلەن يۇقۇرى-تۆۋەن بولىدىغان باشقا ئىش-ئەمەللەر بار . مەسىلەن ، ساپ ئىيمان ، جىھاد ۋە باشقىلار . شۇڭا بىز پۈتكۈل قۇرئاننى يادلىغۇچى مۇتلەق ھالدا جەننەتتىكى ئەك يۇقۇرى دەرىجىدە بولىدۇ دەپ ئېيتالمايمىز .

جەننەت دەرىجىلىرىنىڭ ئەك يۇقۇرسى بولسا فىردەۋىس . ئەبۇ ھۇرەيرىدىن نەقىل قىلىندىكى ، ئاللاھ ئەلچىسى (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) مۇنداق دىگەن : **سىلەر ئاللاھتىن سورىغان چېغىڭلاردا ، ئۇنىڭدىن فىردەۋىسنى سورىڭلار . چۈنكى ئۇ جەننەتنىڭ ئوتتۇرسىدا ھەمدە جەننەتنىڭ ئەك يۇقۇرسى بولۇپ ، ئۇنىڭ ئۈستىدە مېھرىبان ئاللاھنىڭ تەختى (ئەرشى) بار ، ئۇنىڭدىن جەننەتنىڭ دەريالىرى ئىتىلىپ چىقىدۇ .** [ئۇنى بۇخارىي (2637) ، مۇسلىم (2831) نەقىل قىلغان . **جەننەتنىڭ ئوتتۇرسى** نىڭ مەنىسى : ئۇنىڭ ئەك ياخشىسى . ئۇ ئاللاھنىڭ مۇنۇ سۆزىگە ئوخشايدۇ : **ۋە شۇنىڭدەك سىلەرنى ئوتتۇرىدىكى (ئەك ياخشى) ئۈممەت قىلدۇق .** [بەقەرە (ئىنەك) : 143]

سۈننەت بىر قىسىم ئىش-ئەمەللەرنى ۋە ئۇنى قىلغۇچىلارنىڭ دەرىجىلىرىنى بايان قىلغان ، ئۇلاردىن :

1- ئاللاھ ھەققىدە ئىشىنىش ۋە ئەلچىلەرگە ئىشىنىش

ئەبۇ سەئىد خۇدرىيىدىن نەقىل قىلىندىكى ، پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) مۇنداق دىگەن :

«جەننەت كىشىلىرى ئۇستىلىرىدىكى ياتاق-ئۆيلەردىكى كىشىلەرنى خۇددى شەرق ياكى غەرب ئۇيۇقىدىكى چاقناپ تۇرغان يۇلتۇزلارنى كۆرۈشكىندەك كۆرۈشىدۇ . چۈنكى ئۇلارنىڭ ئارىسىد ئۇقۇرى-تۆۋەنلىك بار . ئۇلار : " ئى ئاللاھ ئەلچىسى ، پەيغەمبەرلەرنىڭ ئورۇنلىرى ئۇلاردىن باشقىلار يىتەلمەيدىغان ئورۇن ، شۇنداقمۇ ؟ " دىدى . ئۇ : **ياق ، جىنىم ئۇنىڭ قولىدا بولغان زات بىلەن قەسەم ، ئۇلار بولسا ئاللاھ ھەققىدە ئىشەنگەن ۋە ئاللاھنىڭ ئەلچىلىرىگە ئىشەنگەنلەر .**] ئۇنى بۇخارىي (3083) ، مۇسلىم (2831) نەقىل قىلغان .

2- ئاللاھ ئۈچۈن جىھاد قىلىش

ئەبۇ ھۇرەيرىدىن نەقىل قىلىندىكى ، ئاللاھ ئەلچىسى (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) مۇنداق دىگەن : **جەننەتتە يۈز دەرىجە بار . ئاللاھ ئۇلارنى ئاللاھ ئۈچۈن جىھاد قىلغان كىشىلەرگە تەييارلىغان . ھەر ئىككى دەرىجىنىڭ ئارىسىدىكى ئارىلىق ئاسمانلار بىلەن زىمىننىڭ ئارىسىدىكى ئارىلىققا تەڭ كىلىدۇ .**

[ئۇنى بۇخارىي نەقىل قىلغان ، 2637]

3- شەھىدلىكنى راستچىلىق بىلەن ئارزۇ قىلغۇچى ئۇنىڭغا يىتىدۇ

سەھل بن ھەنىفىتىن نەقىل قىلىندىكى ، پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) مۇنداق دىگەن : **كىمكى ئاللاھتىن راستچىلىق بىلەن شەھىدلىكنى تىلىسە ، گەرچە ئۇ كارۋىتىدا ئۆلسىمۇ ئۇنى شەھىدلىرىنىڭ ئورنىغا يەتكۈزىدۇ .**

[ئۇنى بۇخارىي نەقىل قىلغان ، 1909]

4- ئاللاھ ئۈچۈن خىراجەت قىلىش

ئەبۇ ھۇرەيرىدىن نەقىل قىلىندىكى ، ئۇ مۇنداق دىگەن : نامراتلار پەيغەمبەرنىڭ (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) قېشىغا كىلىپ مۇنداق دىدى : **" باي كىشىلەر ئەڭ يۇقۇرى ئورۇنلارنىڭ ھەممىسىنى ئىلىۋالدى . ئۇلار بىز ناماز ئوقۇغاندەك ناماز ئوقۇيدۇ ، بىز روزا تۇتقاندەك روزا تۇتىدۇ . لىكىن ئۇلارنىڭ ھەج قىلىدىغانغا ، جىھاد قىلىدىغانغا ۋە سەدىقە بېرىشكە ئارتۇق مال-مۈلكى بار . . . "**

[ئۇنى بۇخارىي (807) ، مۇسلىم (595) نەقىل قىلغان .]

5 - قېيىن پەيتتە بولسىمۇ تاھارەتنى مۇۋاپىق ئىلىش ، مەسچىدكە كۆپ قەدەم ئىلىش ھەمدە نامازدىن كېيىن نامازغا ساقلاش .

ئەبۇ ھۇرەيرىدىن نەقىل قىلىندىكى ، پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) مۇنداق دىگەن : **سىلەرگە ئاللاھ ئۇ ئارقىلىق گۇناھلارنى ئۆچۈرىدىغان ، ئورنۇڭلارنى كۆتۈرىدىغان نەرسىلەرنى ئېيتىپ بەرمەيمۇ ؟ ئۇلار : " ھەئە ، ئى ئاللاھ ئەلچىسى . " دىدى . ئۇ : گەرچە قېيىن پەيتتە بولسىمۇ تاھارەتنى مۇۋاپىق ئىلىش ، مەسچىدكە كۆپ قەدەم ئىلىش ھەمدە نامازدىن كېيىن نامازغا ساقلاش . ئۇ بولسا چىگرانى قوغداش (يەنى ، شۇنىڭغا تەڭ) . دىدى .**

[مۇسلىم نەقىل قىلغان ، 251]

6 - قۇرئان يادلاش

ئابدۇللاھ بن ئەمرۇدىن نەقىل قىلىندىكى ، پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) مۇنداق دىگەن :

قۇرئاننى ھەمراھ قىلغۇچىغا (دائىم ئوقۇپ تۇرغۇچى) : سەن خۇددى بۇدۇنيادا تىلاۋەت قىلغىنىڭدەك ، تىلاۋەت قىلغىن ۋە ئۆرلىگىن . سىنىڭ ئورنۇڭ سەن تىلاۋەت قىلغان ئەڭ ئاخىرقى ئايەتتە بولىدۇ ، دىيىلىدۇ . [ئۇنى ئەبۇ داۋۇد (1646) ، تىرمىزىي (2914) نەقىل قىلغان ، ئەلبانىي سەھىيھ ئەبۇ داۋۇدتا سەھىيھ دەپ تۈرگە ئايرىغان .]

ھېرىسمەن ئادەم ئۆزىنىڭ نەزىرىنى جەننەتتىكى ئەڭ يۇقۇرى ئورۇنغا قارىتىشى ھەمدە ئاللاھنىڭ رازىلىقىغا ئىرىشىشكە ۋە ئاللاھ ۋەدە قىلغان ئەڭ يۇقۇرى ئورۇن فىردەۋسكە كىرىشكە كۈرەش قىلىشى كىرەك .

ھەمدە ئاللاھ ياخشى بىلىدۇ .